

El propietari de les Galeries Laietanes va convertir el soterrani en celler i lloc de tertúlia. Nogués s'encarregà de les pintures murals.

El celler de les Galeries Laietanes

Les pintures murals de Xavier Nogués que decoraven el celler de les Galeries Laietanes, una part exposades permanentment al MNAC, recorden l'existència d'aquest espai d'art, de cultura i de tertúlies de la Barcelona noucentista

MONTSERRAT SERRA

Diu que el celler de les Galeries Laietanes va ser un dels espais de tertúlia i de cultura més significats de la Barcelona dels anys 1915 al 1918. Un dels més acollidors de la Barcelona noucentista. Diuen que el local, inconfusible gràcies als murals sobre el vi i el beure que va pintar Xavier Nogués, va ser per als noucentistes talment Els Quatre Gats

per als modernistes, de Casas, Rusiñol i del jove Picasso que el va internacionalitzar. Avui, Els Quatre Gats forma part de l'imaginari col·lectiu, mentre que el celler de les Galeries Laietanes ja només es troba com un supervivent als llibres i a les parets del Museu Nacional d'Art de Catalunya.

Era el 1915 quan l'home de cultura i galerista Santiago Segura obria les Galeries Laietanes a la Gran Via de les Corts Catalanes número 613 de Barcelona. Era una galeria d'art, amb

un espai destinat a llibreria, on es podien trobar les revistes més destacades de l'època i també les més avantguardistes de tot arreu. El jove poeta Joan Salvat-Papasseit era l'encarregat i responsable de les edicions de llibres i publicacions que s'hi feien, perquè les Galeries Laietanes també realitzava funcions d'editorial i d'editora de revistes ben pròpies d'aquell moment, com *La Revista*, dirigida per Josep Maria López Picó, on col·laboraven Carles Riba i Joan Folguera, i la *Revista Nova*, la revista *Vell i Nou*, i també les que feia pel seu compte però amb segell de les Laietanes Savat-Papasseit, com el full *Un Enemic del Poble*. Les Galeries Laietanes també eren la seu del grup Les Arts i els Artistes. Aquests intel·lectuals i artistes se solien reunir al fons de la sala, en un racó on hi havia una cambra fosca i petita, que els servia de despatx, i cada tarda hi feien una tertúlia. Puntualment hi acudia l'escultor Manolo

Hugué, que baixava d'Arenys de Munt. Així ho explica Cecília Vidal, doctora en belles arts, en una monografia dedicada al pintor Xavier Nogués.

Poc després d'obrir les galeries, Santiago Segura va tenir la pensada de reunir tota la tertúlia d'artistes, escriptors i periodistes en un espai més agradable, que també poguessin freqüentar els amics i clients de la casa, i on la barriola no destorbés ni espantés els altres clients. De manera que va pensar d'habilitar el soterrani de les galeries i convertir-lo en un celler, per a prendre vins i destil·lats i, ocasionalment, sopar-hi.

Santiago Segura va encarregar la decoració de les parets del celler al pintor Xavier Nogués. En aquella època, Nogués ja era conegut per les il·lustracions i els ninots de la revista *Papitu* i en algunes altres com *D'Ací d'Allà* o *La Revista*, i ja havia publicat *La Catalunya pintoresca* amb textos de Francesc Pujols. Però aquests eren els seus primers murals (després en féu d'altres, els més destacats pels especialistes, els del saló de la casa del col·leccionista Lluís Plandiura).

A les Galeries Laietanes Nogués va fer un *monument* pictòric dedicat al vi i al beure. El soterrani va prendre el nom de celler, però en l'època també es parlava de les caves de les Galeries Laietanes. Així les anomena Romà Jori, periodista i crític d'art, que en deixà un testimoni insuperable el 1916 en les pàgines de *Vell i Nou*, revista dirigida per ell i impulsada per Santiago Segura. L'article es va recollir en el catàleg de l'exposició sobre Xavier Nogués que el Museu d'Art Modern va dedicar al pintor el 1984.

Sobre les escenes dels murals de Nogués, Jori deia: "Allí hi és tot. La discussió a la taverna, amb els gestos, les actituds, el bracejar violentament, el cridar amb estridències. Allí hi ha la taula llarga de l'hostal, la taula de la comunitat. L'home que sempre porta la batuta, que sempre porta la veu cantant, que sempre té raó; que aixeca el braç i aixeca la veu; i al seu davant el contradictor que no es deixa vèncer, que crida tan fort com l'altre, que també aixeca el braç; però que no arriba mai a portar ni la veu cantant ni la batuta. Al darrera d'ell, l'home que hi vol sempre intervenir; que mai no li deixen dir res [...]. Dret, a la punta del

taulell, com indiferent a la discussió que cada dia sent i com vigilant un foc sagrat, l'hostaler, l'amo de la casa [...]. A l'altre extrem de la taula, lluny, l'home que escolta i que no beu i l'home que beu i no escolta. I l'escena de l'hostal és moguda, viva. Perquè aqueixa és la característica de totes les obres d'en Xavier Nogués: que viuen, que es mouen, que es belluguen, que tenen expressió".

Continua Jori: "En Nogués, que és un aiguader, ha fet l'al·legoria del borratxo. Ha tocat totes les tecles de l'home que beu. Ell ha posat una il·lustració a tot el que s'ha escrit sobre el beure. El raïm li ha donat motiu per a una decoració. [...] A la sala vermella s'ha fet, amb la pintura, la glorificació del vi. Tot és una raó per a beurec *Ergo bibamos*".

Del celler de les Galeries Laietanes en queden fotografies que mostren l'empenta de l'establiment aquells primers anys: una del pintor Ramon Casas brindant amb uns quants amics, amb motiu de la inauguració de la seva exposició el 1916; o la famosa fotografia feta el 1917 als assistents del banquet ofert per les Galeries Laietanes en homenatge als pintors Maeztu, Iturrino i Picasso (foto que va il·lustrar el catàleg de l'exposició "Homenatge a Barcelona. La ciutat i les seves arts 1888-1936", que l'Ajuntament de Barcelona va fer al Palau de la Virreina

el 1987, i que provenia de Londres, on s'havia inaugurat mesos abans sota el títol "Homage to Barcelona").

Fa poc temps que s'ha revalorat el paper de les Galeries Laietanes arran de l'exposició dedicada a Joan Salvat-Papasseit a l'Arts Santa Mònica, "Salvat Papasseit poetavantguardistacatalà". En el marc d'aquesta exposició del 2010 es va col·locar una estora com si fos una placa commemorativa a l'entrada de l'edifici de la Gran Via 613, on a la primeria del segle XX hi havia les galeries. Perquè d'aquella època, allí, no en queda res que les recordi. En canvi, sí que es conserva la pintura mural que va pintar Xavier Nogués, exposada de fa una mica més d'un any a la col·lecció permanent del MNAC, a la sala 68.

Però com es van salvar les pintures? La cosa va anar així: Santiago Segura es va morir de sobte el 1918. Les galeries van continuar obertes, per bé que no amb la mateixa empenta, i Salvat-Papasseit, juntament amb el seu germà, van continuar portant la llibreria-editorial. Amb tot, poc temps després de la mort de Segura el celler es va tancar. La vídua, Maria Cladellas, va mantenir les galeries obertes fins al final de la guerra, tot i que a les dècades dels vint i trenta ja no tenien res a veure amb l'efervescència i la modernitat artística i cultural dels primers anys.

Aspecte original del celler de les Galeries Laietanes, inaugurades el 1915, on es reunia una tertúlia d'artistes, escriptors i periodistes. Ara les pintures murals són a la sala 68 del MNAC

LODEL CARREÑO

Mercè Doñate, del MNAC, creu que "Nogués va utilitzar uns colors molt vius, amb molta gràcia, perquè era un soterrani, un espai fosc, i no hi devia haver obertures."

Cap al 1945, o una mica abans, va agafar el negoci Josep Gudiol i Ricart, que fou arquitecte i historiador de l'art, director de l'Institut Amatller, nebot de mossèn Gudiol (el creador del Museu Episcopal de Vic). La seva intenció era dedicar les galeries a l'art d'avantguarda, dels joves pintors de la postguerra (Tàpies, Tharrats, Ponç). En aquell moment, el celler estava tancat i feia funcions de magatzem. Josep Gudiol encarregà al seu germà, Ramon Gudiol, que era restaurador, d'arrencar les pintures murals, 39 fragments en total, i restaurar-les.

El 4 d'octubre del 1947, la Sala Parés va posar les pintures a la venda. La major part dels plafons els va adquirir l'Ajuntament de Barcelona, que els va dipositar al Museu d'Art Modern, avui integrat en el Museu Nacional d'Art de Catalunya (MNAC). El museu exposa de manera permanent bona part d'aquests murals i alguns vasos de vidre del celler, també decorats per Xavier Nogués. Els personatges que decoren els vasos són trets dels dibuixos que Nogués havia fet per il·lustrar la carta de vins del celler i que Santiago Segura va encarregar d'esaltar al foc damunt dels gots i les copes del servei de taula. La col·lecció completa de vidre es conserva al Museu de les Arts Decoratives. A més, un plafó dels

murals està dipositat al Museu del Vi de Vilafranca, avui anomenat Vinseum, Museu de les Cultures del Vi de Catalunya. La resta de fragments murals, com el plafó central i alguns personatges isolats, se'ls va quedar Josep Gudiol Ricart, i avui són propietat de la seva filla, la pintora Montserrat Gudiol, i algun altre particular.

Segons la cap de la col·lecció d'art modern del MNAC, Mercè Doñate, aquestes pintures són d'alguna manera atípiques del període noucentista, tot i que en l'època convivia dues línies: d'una banda, la de Joaquim Sunyer influïda per Cézanne, i de l'altra, la de Feliu Elias, en la línia de la Nova objectivitat alemanya. Tanmateix, Nogués feia un art més popular, que Doñate relaciona amb l'obra de l'escultor Manolo Hugué.

Segons Doñate, les pintures del celler de les Galeries Laietanes també són atípiques per la temàtica: "Nogués va utilitzar uns colors molt vius, amb molta gràcia, perquè era un soterrani, un espai fosc, i no hi devia haver obertures. Va pintar uns personatges deliciosos, amb la voluntat de fer del celler un lloc agradable i de convertir-lo en un espai d'homenatge al vi. Són personatges frescos, irònics, fets amb blaus i blancs, molt cordials". I acaba dient: "El celler de les Galeries Laietanes no va tenir el

mateix ressò que Els Quatre Gats del període anterior, potser perquè era un espai privat, no hi podia entrar qui volgués, ni era a peu de carrer, ni va tenir un Picasso que hi donés la dimensió mítica".

Amb tot, Nogués fou un pintor de referència, respectat i admirat, en la Catalunya d'abans de la guerra. En són una mostra les paraules del filòsof Francesc Pujols, sobre el pintor i sobre els murals del celler: "Xavier Nogués no ha estat mai un caricaturista, com no ho van ser ni Goya (el dels *Caprichos*, *Desastres* i *Tauromàquia*) ni Toulouse-Lautrec ni Daumier ni Nonell. Sí que va ser un grandíssim humorista, amb un humor profund i tendre, d'un grotesc sublim ple de pietat".

I precisa, encara, Pujols: "Xavier Nogués va tenir sempre un aire alegre i jovial, sorneguer, d'home bondadós i optimista. Un aire de pagès ben menjat i ben begut, amic del porró i del picant. Aquest aire és tot el contrari d'un aire festiu. Així, la gran pintura mural de Xavier Nogués és solemne i grotesca, una tremenda negació d'allò festiu. Els plafons que va pintar per als murs del celler de les Galeries Laietanes són un cant dionisiac a l'alegria esclatant del vi, a la profunda alegria del most pres a consciència."

MONTSERRAT SERRA

Periodista cultural. Nascuda a Alella el 1969,

es va iniciar en l'ofici al setmanari EL TEMPS, on va treballar en la secció de Cultura, des de Barcelona, del 1991 al 1996. Ha fet de guionista per a diversos programes de TV3 (*Avisa'ns quan arribi el 2000*, *Temps era temps...*) i ha realitzat documentals per a BTv. També ha treballat en el camp audiovisual com a guionista dels programes documentals *El meu avi* i *Noms*. Des del 2005 és redactora del diari electrònic *Vilaweb*, responsable dels continguts de *VilaWeb Lletres*. El 2008 va fundar la revista *Papers de Vi*, dedicada a l'actualitat vinícola de la DO Alella, la gastronomia i la cultura del vi.